

Het nut van vasthouden

Literatuuronderzoek naar de effecten van jeugddetentie

Notitie september 2018

Bureau **Beke**

Achtergrond en onderzoeksvragen

In Nederland worden minderjarigen van 12 tot en met 17 jaar gestraft volgens het jeugdstrafrecht. Daarnaast biedt het in 2014 ingevoerde adolescentenstrafrecht de mogelijkheid om op jongeren van 18 tot 23 jaar het jeugdstrafrecht toe te passen. Binnen het jeugdstrafrecht kunnen drie hoofdstraffen worden onderscheiden. Dit zijn 1) jeugddetentie (gevangenisstraf voor minderjarigen), 2) de taakstraf en 3) de geldboete. Daarnaast kunnen vijf andersoortige maatregelen worden opgelegd. De gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) of een PIJ-maatregel zijn hier voorbeelden van. Binnen de context van een GBM krijgt een jongere een op maat gemaakt programma dat bestaat uit trainingen en behandeling. PIJ staat voor een Plaatsing in Inrichting voor Jeugdigen en is er voor veroordeelde minderjarigen die lijden aan een ontwikkelingsstoornis of een psychische aandoening.

Strafdoelen die met deze hoofdstraffen worden beoogd, zijn – alfabetisch gerangschikt – genoegdoening, (her)opvoeding, preventie en vergelding. Het doel van vergelding kan in het verlengde van genoegdoening worden gezien. Achterliggende gedachte vanachter dit strafdoel is dat – afhankelijk van het gepleegde delict – het slachtoffer of de samenleving wordt gecompenseerd voor het leed dat de dader heeft veroorzaakt. Daarnaast kent het strafrecht een preventief doel dat uit twee elementen bestaat: generale en specifieke preventie. Generale preventie verwijst naar het algemene afschrikkende effect dat met het strafrecht wordt beoogd. Speciale preventie daarentegen richt zich specifiek op personen die de wet hebben overtreden. Het strafrecht beoogt te voorkomen dat deze persoon nogmaals de fout ingaat. Daarbij kan de rechter beslissen om een straf onder voorwaarden op te leggen. Dit houdt in dat wanneer een persoon waarop het vonnis betrekking heeft zich niet aan de voorwaarden houdt, alsnog tot tenuitvoerlegging van de straf kan worden overgegaan. Tot slot kent het jeugdstrafrecht een pedagogisch doel, dat vooral

gericht is op het (her)opvoeden van personen die de wet hebben overtreden. Het achterliggende doel is om verder afglijden van een jongere tegen te gaan door bij te dragen aan diens persoonlijke ontwikkeling.

Jongeren die door de kinderrechter zijn veroordeeld tot jeugddetentie worden in een justitiële jeugd-inrichting (JJI) geplaatst. De duur van deze detentie bedraagt maximaal twee jaar voor jongeren van zestien of zeventien jaar; voor jongeren tussen de twaalf en vijftien jaar oud geldt een maximale duur van één jaar. Tijdens het algemene overleg Justitiële Jeugd van de Tweede Kamer op 5 april jl. heeft de minister van Rechtsbescherming toegezegd een standpunt te bepalen over de verlenging van de detentieduur. Onderhavig onderzoek moet – ter input voor de standpuntbepaling – inzichtelijk maken wat de effecten van jeugddetentie zijn, hoe deze effecten zich verhouden tot de onderscheiden strafdoelen en welke effecten kunnen worden verwacht van een verlenging van de detentieduur.

De onderzoeksvragen waarop het onderzoek een antwoord moet geven, luiden als volgt:

1. Wat zijn, voor zover bekend in wetenschappelijke literatuur, de bedoelde en onbedoelde effecten c.q. voor- en nadelen van detentiestraffen voor jeugdigen en adolescenten? Welke factoren spelen daarbij een rol? Is dat verschillend voor verschillende type jongeren?
2. Zijn er theorieën en/of modellen die de (mogelijke) invloed van detentie op de ontwikkeling van jeugdigen en adolescenten kunnen beschrijven/verklaren? Zo ja, welke zijn dit? Op welke wijze kan beïnvloeding volgens deze theorieën/modellen plaats vinden? Welke voorwaarden/omstandigheden zijn daarbij relevant?
3. In hoeverre dragen de in onderzoeksvraag 1 en 2 bedoelde (mogelijke) effecten bij aan de strafdoelen van het jeugdstrafrecht (vergelding, preventie, genoegdoening, pedagogiek)? Op welke wijze?

4. Welke effecten kunnen (in het licht van de antwoorden op onderzoeksvragen 1 t/m 3) worden verwacht van een verlenging van de detentieduur voor (bepaalde type) jeugdigen? Welke voorwaarden/omstandigheden zijn daarbij relevant?
5. Zijn er landen met een langere (mogelijke) jeugd-detentieduur dan in Nederland? Zo ja, welke visie ligt aan de keuze voor een langere (mogelijke) duurt en grondslag c.q. welke voordelen worden daarmee beoogd en welke nadelen geaccepteerd? Zijn de effecten onderzocht? Zo ja, welke effecten heeft een lange(re) detentieduur in vergelijking met een kortere detentieduur?

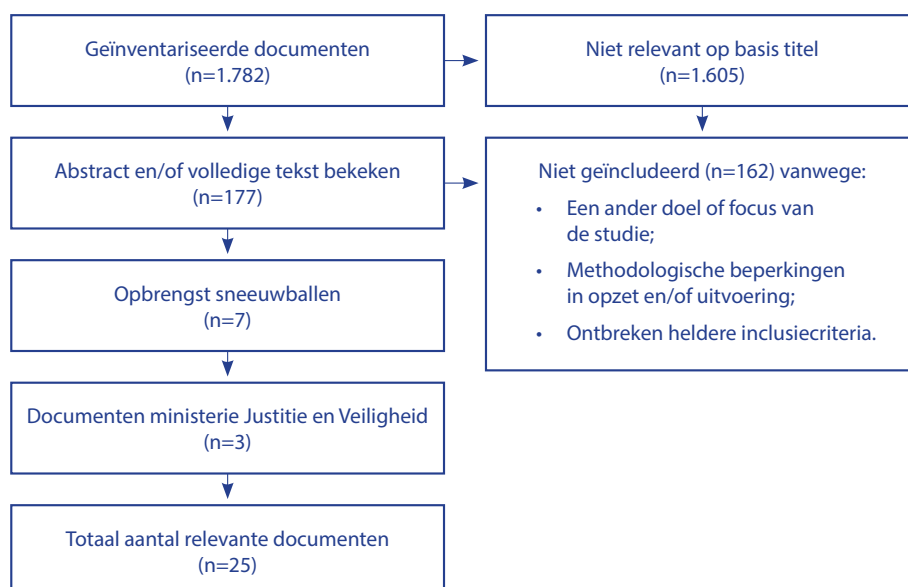
Onderzoeksverantwoording

De onderzoeksvragen worden beantwoord op basis van eerder uitgevoerd onderzoek. Daartoe is een deskresearch uitgevoerd waarbij wetenschappelijke peer-reviewed artikelen en onderzoeksrapporten van kennisinstituten (onderzoeksbureaus en universiteiten) zijn geïnventariseerd. Om de meest recente inzichten te ontsluiten, is gezocht naar onderzoek dat in de periode 2013 tot en met heden is gepubliceerd. Geraadpleegde databases zijn *LibSearch*, Campbell Collaboration en de database van het ministerie van Justitie en Veiligheid, waarin met de volgende Nederlandse termen en de Engelse equivalenten daarvan (los en in combinatie met elkaar) is gezocht: ‘jeugddetentie’, ‘recidive’, ‘behandeling’, ‘forensische zorg’, ‘adolescenten’, ‘resocialisatie’, ‘persoonlijke ontwikkeling’, ‘verlenging’, ‘detentieduur’, ‘effecten’ en ‘neveneffecten’.

In totaal leverde de zoekslag 1.782 unieke documenten op. Deze zijn beoordeeld door twee onderzoekers. Op basis van de titel zijn 1.605 documenten als niet-relevant geïnclassificeerd. Deze studies gingen bijvoorbeeld in op het gedrag van jongeren in detentie, hun kenmerken en achtergronden, hun behoeften tijdens en na detentie, contact met de begeleiding of alternatieve afdoeningen. Van de 177 overgebleven documenten zijn inhoud en gehanteerde methodologie bestudeerd, waarna 162 documenten zijn geëxcludeerd. Doel en focus van de studie of methodologische beperkingen lagen hieraan ten grondslag. Te denken valt aan het ontbreken van een controlegroep, het (ook) includeren van volwassen delinquenten of – in het geval van beschouwingen van de literatuur – het ontbreken van heldere inclusiecriteria. In de resterende 15 documenten is in de bronnenlijst gezocht naar relevante referenties (‘sneeuwballen’). Dit leverde 7 aanvullende documenten op waarin werd ingegaan op de effecten van jeugddetentie op basis van een (quasi)experimenteel design en/of waarin verschillen tussen meerdere groepen jeugdigen beschreven werden.

Gelet op het voorgaande beslaat de deskresearch in totaal 22 peer-reviewed artikelen en onderzoeksrapporten (zie figuur 1). Aanvullend zijn vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid mogelijk relevante onderzoeken verstrekt. Dit heeft geleid tot zicht op drie aanvullende documenten, waarmee de review is gebaseerd op in totaal 25 documenten. Deze studies zijn met name uitgevoerd in de Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië en – in mindere mate – Nederland en Zuid-Europese landen.

Figuur 1 – Selectieproces van geïnventariseerde literatuur

Kanttekeningen bij bevindingen

In deze notitie wordt een beeld gegeven van de belangrijkste bevindingen uit de 25 geïnventariseerde onderzoeken. Bevindingen zijn om uiteenlopende redenen onderling niet vergelijkbaar (zie ook Lambie & Randell, 2013). De belangrijkste redenen daarvoor zijn:

- de periode waarover recidive (als effectmaat) is onderzocht loopt in de studies sterk uiteen, van enkele maanden tot enkele jaren;
- de gehanteerde definitie van recidive verschilt, van uiteenlopend het opnieuw worden aangehouden door de politie tot het opnieuw in (jeugd)detentie belanden;
- binnen recidive wordt soms wel en soms geen onderscheid gemaakt in de mate en frequentie van recidive;
- onderzoeksgroepen verschillen in leeftijdsrange, het type delicten waarvan zij verdacht worden en het aantal eerdere delicten dat zij hebben gepleegd (*first offenders versus repeat offenders*).

Aanvullend speelt mee dat de context van detentie tussen landen sterk verschilt. Het detentieklimaat in Nederland is bijvoorbeeld aanmerkelijk milder ten opzichte van de Verenigde Staten, waar veel van de gevonden onderzoeken hebben plaatsgevonden. Daarnaast lopen de beoogde doelen van detentie uiteen. In Nederland staat behandeling om het risico op recidive te verminderen centraal, terwijl in Duitsland de nadruk ligt op onderwijs. Bovendien zijn er tal van factoren die van invloed kunnen zijn op de ontwikkeling van een jeugdige na detentie, waaronder de aard, duur en intensiteit van nazorg (zie bijvoorbeeld James *et al.*, 2013). Het voorgaande betekent dat het effect van jeugddetentie – net als het effect van andere interventies binnen het jeugdstrafrecht (zie Evans-Chase & Zhou, 2014) – op zichzelf feitelijk niet te isoleren valt. Een implicatie is dat bevindingen van de geïnventariseerde onderzoeken en de daaruit voortkomende conclusies als richtinggevend moeten worden gezien.

Bevindingen

Bedoelde en onbedoelde effecten van detentie voor jeugdigen en adolescenten

De strafrechtelijke meerderjarigheid wordt in veel landen bereikt op het moment dat jongeren 18 jaar oud worden. Recente inzichten aangaande de volwassenheid van de

hersenen heeft niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland tot beleidswijzigingen geleid. In Nederland is het adolescentenstrafrecht ingevoerd en in het buitenland, waaronder in Amerika, is de leeftijd waarop jongeren als volwassene kunnen worden berecht verhoogd. Vooralnog is de leeftijdsgrens van achttien jaar echter sterk aanwezig in beleids- en wetenschappelijk onderzoek. Een gevolg is dat onderzoek zich focust op minderjarigen (<18 jaar) aan de ene kant of op volwassenen – als een ongedifferentieerde groep waarin geen verdere uitsplitsingen worden gemaakt – aan de andere kant.

Nederland heeft één Rijks Justitiële Jeugd-inrichting (JJI) met drie locaties en vier particuliere JJI's. Hier verblijven dagelijks circa 500 jeugdigen, waarvan de overgrote meerderheid van het mannelijk geslacht is. De verblijfsduur varieert van twee dagen tot meer dan een jaar, en bedraagt gemiddeld circa twee maanden.¹ De afgelopen jaren worden taak- en alternatieve straffen verhoudingsgewijs vaker opgelegd dan jeugddetentie.² De parallelle sterke daling van de geregistreerde en de zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit suggereert dat een punitieve aanpak in de regel niet tot een daling van de (jeugd)criminaliteit leidt (zie ook box 1).³

Box 1 – Cijfers in Nederland op een rij

Het aantal geregistreerde jeugdige verdachten loopt al circa een decennium sterk terug. Tussen 2008 en 2015 is bijvoorbeeld sprake van een daling van 48 procent van het aantal minderjarige verdachten. Daarnaast loopt het aantal jeugdige verdachten tussen de 18 en 24 jaar in deze periode met iets meer dan een derde sterk terug (Van Ham *et al.*, 2018). De daling van het aantal jeugdige verdachten heeft geleid tot een daling van de instroom in JJI's. Daarnaast wordt vaker voor een andere interventie gekozen en worden jongeren met een civiele titel niet langer in een JJI geplaatst, maar bijvoorbeeld in de gesloten jeugdzorg. Deze ontwikkelingen hebben een daling van de maximale capaciteit van JJI's tot gevolg gehad. In 2017 bedraagt de maximale capaciteit (circa 500) nog ongeveer een kwart van de maximale capaciteit in 2008. Dit betekent dat jeugddetentie slechts een, qua grootte, zeer selecte dadergroep betreft. Plaatsing in een JJI is niet alleen gericht op bestraffing. Door te werken aan criminogene factoren wordt ook gericht ingezet op resocialisatie (DJI, 2016).

1. Bron: www.dji.nl

2. Gebaseerd op cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek: 'Opgelegde straffen en maatregelen', te raadplegen via statline.cbs.nl.

3. Hoewel in het verleden wel is beargumenteerd dat het vastzetten van een kleine groep zeer actieve veelplegers een daling van de criminaliteit zou kunnen bewerkstelligen (zie Vollaard, 2010).

In de door ons bestudeerde onderzoeken geldt recidive als een veelgebruikte maat om de effecten van jeugd-detentie in beeld te brengen. Onderzoek onder jeugdige daders van een levensdelict laat zien dat vrijheidsbeneming tot een lagere recidive kan leiden (Caudill & Trulson, 2016; Trulson & Caudil, 2017). Verder suggereert onderzoek onder jongeren van zestien en zeventien jaar die veroordeeld werden voor een drugsdelict een verband tussen vrijheidsbeneming en een lagere recidivekans (Loeffler & Grunwald, 2015).⁴ De bevindingen van deze onderzoeken staan echter in schril contrast met ander onderzoek naar de invloed van detentie op recidive.⁵ Empirische onderzoeken onder verschillende groepen jongeren (Abram *et al.*, 2017; Acton, 2015; Argus, 2014; Aizer & Doyle, 2013; Bears Augustyn & McGloin, 2017; Hillier & Mews, 2018; Ryan, Abrams & Huang, 2014) illustreren dat jongeren die een vrijheidsbenemende straf hebben ondergaan een hogere kans op recidive hebben. Onderzoek van Ogle & Turanovic (2016) suggereert dat dit ook geldt voor een relatief kortdurende preventieve hechtenis (maximaal 72 uur) in aanloop naar een rechtszitting.

Verschillende onderzoeken hebben nadere aandacht besteed aan het verband tussen vrijheidsbeneming en hogere recidive. Reviews van de literatuur laten zien dat demografische factoren zoals leeftijd en etniciteit en het psychosociaal welzijn van personen invloed hebben op het effect en de gevolgen van detentie (Lambie & Randell, 2013; James *et al.*, 2013). Recenter empirisch onderzoek bevestigt dit. Zo blijkt dat meisjes op de lange termijn (12 jaar) minder recidiveren dan jongens en dat zij ook op andere vlakken (opleiding, werk en geestelijke gezondheid) een beter vooruitzicht hebben. Verklaringen voor deze bevindingen worden gezocht in verschillen tussen jongens en meisjes in disfuncties van het zenuwstelsel, temperament en hyperactiviteit (Abram *et al.*, 2017). Tussen meisjes onderling blijken de gevolgen van detentie mede afhankelijk te zijn van eventueel aanwezige trauma's en samenhangende psychische en lichamelijke gezondheidsproblemen (Day *et al.*, 2014). Dichter bij huis constateren Villanueva & Cuervo (2018) dat de mate van recidive verschilt tussen Spaanse jongeren die wel en die geen vrijheidsbenemende straf ondergaan, waarbij eveneens hun psychosociaal welzijn van invloed blijkt. Dat resocialisatie – gericht op behandeling en/of begeleiding – meer effect sorteert dan afschrikking

alleen (zie Wartna, Alberda & Verweij, 2013), past in de lijn van voornoemde bevindingen.

De transitie van jongere naar volwassene wordt gekenmerkt door tal van *life events* waarvan wordt verondersteld dat deze samenhangen met de verdere levensloop. Veranderingen op het gebied van gezin, sociale relaties, opleiding en werk kunnen vanuit dit perspectief gezien leiden tot zowel positieve als negatieve wendingen. Onderzoek suggereert dat jeugd-detentie een sterke invloed kan hebben op het welzijn van jeugdigen, waardoor de transitie naar volwassen rollen wordt bemoeilijkt (Abram *et al.*, 2017; Teplin *et al.*, 2015).⁶ Een van de gevonden mechanismen is de negatieve gevolgen van vrijheidsbeneming voor het sociale netwerk van jeugdigen. Jeugdigen in detentie ondervinden namelijk een verminderde band met volwassenen en blijken het contact met vrienden sneller te verliezen (Lambie & Randell, 2013). De verminderde binding met de samenleving (zie Menon & Cheung, 2018) komt ook tot uiting op het vlak van opleiding en – op de langere termijn – het vlak van werk. Jongeren die in jeugd-detentie hebben gezeten in het algemeen en jongeren die vast hebben gezeten vanwege een relatief licht delict in het bijzonder, behalen minder vaak een startkwalificatie en genieten gemiddeld genomen minder lang onderwijs (Aizer & Doyle, 2013; Basto-Pereira, Ribeiro & Maia, 2017; Bears Augustyn & McGloin, 2017; Brown, 2015; Kirk & Sampson, 2013). Hun minimale werkervaring – en mogelijk ook het stigma dat samengaat met vrijheidsbenemende maatregelen (zie Taylor, 2013) – beïnvloedt bovendien hun kans op werk (Baert & Verhofstadt, 2013; Shannon, 2013). Het behalen van een opleiding is voor jeugdigen met een laag recidiverisico een van de sterkste beschermende factoren om recidive te voorkomen. Daarnaast speelt de sociale omgeving, en dan vooral een prosociale leefstijl, bij deze groep een belangrijke beschermende rol in het voorkomen van recidive (Shepherd *et al.* 2016). Waar bindingen met de samenleving verstoord raken, bestaat het risico dat jongeren in jeugd-detentie zich tegen de maatschappij gaan afzetten. Bovendien leren zij andere delinquente leeftijdsgenoten kennen, wat de kans op het zich aanmeten van een antisociale leefstijl vergroot (Basto-Pereira, Ribeiro & Maia, 2017; Lambie & Randell, 2013; Menon & Cheung, 2018; Nivette *et al.*, 2014). Deze mechanismen sluiten aan bij de eigen verwachtingen van jongeren die een vrijheidsstraf onder-

4. Hierbij kan worden opgemerkt dat dit een onderzoek onder jongeren betrof die onder het volwassenenstrafrecht werden veroordeeld.

5. Hiermee zijn de bevindingen in lijn met onderzoeken die voor de door ons geselecteerde onderzoeksperiode zijn verschenen. Deze onderzoeken suggereren dat vrijheidsbeneming geen of een negatieve invloed heeft (zie Gendreau *et al.*, 1999; Killias *et al.*, 2006; Nagin *et al.*, 2009).

6. Hierbij geldt dat ook eerder onderzoek liet zien dat vrijheidsbenemende straffen negatieve gevolgen kunnen hebben voor de psychosociale ontwikkeling van jeugdigen (Dimitrieva *et al.*, 2012).

gaan. Jongeren met meer prosociale contacten verwachten namelijk minder vaak een terugval in delinquent gedrag dan jongeren met meer antisociale contacten (Davidson, 2015).

Resumerend laat onderzoek zien dat vrijheidsbenemende straffen voor jeugdigen in de regel – bepaalde groepen uitgezonderd – niet leiden tot een lagere recidive. Bovendien kunnen vrijheidsbenemende straffen onbedoelde neveneffecten hebben, hoewel deze verschillen al naar gelang omstandigheden en individuele kenmerken van jeugdige delinquenten. Deze neveneffecten kunnen (de opbouw van) positieve en betekenisvolle relaties met volwassenen en leeftijdsgenoten schaden en het maatschappelijk perspectief beperken. Omdat dit randvoorwaarden zijn voor een prosociale ontwikkeling, betekent dit dat de (negatieve) impact van jeugddetentie groot kan zijn.

Verklaringen voor de invloed van detentie op de ontwikkeling van jeugdigen

Historisch gezien zijn er twee zienswijzen op het omgaan met delinquent jeugdigen. Dit zijn rehabilitatie (het welzijnsmodel) en bestraffing (het punitieve model). De bevindingen uit de literatuur, zoals hiervoor beschreven, laten zien dat een strikt punitief uitgangspunt niet leidt tot een daling van de recidive en verschillende onbedoelde neveneffecten kan hebben. In de gevonden literatuur worden verschillende theoretische inzichten aangehaald om deze bevindingen te duiden. Deze worden hierna kort uiteengezet.

De pubertijd is een periode waarin experimenteren centraal staat. Risicovol en delinquent gedrag is dan ook onlosmakelijk verbonden met deze leeftijdsfase, die begint vanaf circa twaalf jaar en ook wel de adolescentie genoemd wordt. Een groot deel van de jongeren stopt na het 20ste levensjaar met dergelijk gedrag. Binnen de criminologie wordt deze grote groep jeugdige daders aangeduid als **adolescentie-gelimiteerde dader**. Het gaat binnen deze groep veelal om relatief lichte delicten, waarbij de context leidend is voor het plaatsvinden daarvan. Groepsdruk, een behoefte aan betekenisvolle relaties met leeftijdsgenoten en een behoefte aan erkenning zijn voorbeelden van mechanismen die delictgedrag kunnen beïnvloeden. Ook het nog niet kunnen overzien van de consequenties van het eigen gedrag speelt mogelijk een rol. Voor een kleine groep jeugdige daders is dit anders, waarbij individuele problematiek en het onvermogen van de omgeving om daar adequaat mee om te gaan ten grondslag liggen aan doorgaans ernstiger delictgedrag. Deze **levenslooppersistente daders** komen van kinds af aan in aanraking met de politie en andere instanties en lopen het risico om ook ruim in de volwassenheid nog (ernstige) delicten te plegen (Moffitt, 1993, 1997).

Het literatuuronderzoek laat zien dat vrijheidsbenemende straffen ook – of misschien juist in het bijzonder – een negatieve impact kunnen hebben op jongeren met een relatief laag (recidive)risico. Gesuggereerd is dat de onbedoelde neveneffecten van detentie kunnen worden verergerd door de ontwikkelingsfase waarin de hersenen van jeugdigen zich in de adolescentie bevinden (Abrams, 2013; Lambie & Randell, 2013). In lijn met de uitgangspunten van de levensloopcriminologie wordt daarom verondersteld dat bij een klein deel van de jeugddelinquenten individuele problematiek ten grondslag ligt aan het criminele gedrag, maar dat bij de meeste jongeren ingezet moet worden op het versterken van beschermende en welzijnsfactoren (Shepherd *et al.*, 2016). Dit sluit aan bij op individueel niveau gerichte verklaringen, die Abram *et al.* (2017) onder andere geven voor verschillen in recidive na een vrijheidsbenemende straf tussen jongens (hoger) en meisjes (lager) en bevindingen die suggereren dat vooral hoog-risico daders recidiveren (Villanueva, Jara & García-Gomis, 2014).

Met name de impact van detentie op (de opbouw van) positieve en betekenisvolle relaties met volwassenen en leeftijdsgenoten en het maatschappelijk perspectief worden in verband gebracht met een hogere recidivekans na jeugddetentie. Deze mechanismen sluiten aan bij de sociale bindingstheorie van Hirschi (1969). Binnen deze theorie wordt verondersteld dat sterke bindingen de kans op delinquent gedrag verkleinen en zwakke of afwezige bindingen de kans daarop juist doen toenemen. Verondersteld wordt dat een afname van sociale bindingen ertoe leidt dat personen minder gehecht zijn aan de maatschappij, meer tijd aan antisociaal gedrag kunnen besteden en relatief minder te verliezen hebben dan personen met sterke bindingen. In het algemeen kan dit verklaren waarom resocialisatie meer effect sorteert dan vrijheidsbenemende straffen (zie Wartna, Alberda & Verweij, 2013).

De afname van bindingen met familie en vrienden kan er toe leiden dat personen zich in steeds mindere mate identificeren met de maatschappij, en zich hier tegen afzetten. Enerzijds is hier sprake van een verzwakking van bestaande bindingen. Anderzijds kan de invloed van jeugddetentie op het ontwikkelen van een antisociale levensstijl worden geplaatst binnen de context van *peer contagion theory* (zie Lambie & Randell, 2013). In dit licht gezien nemen jongeren antisociale normen en gedrag over van delinquent leeftijdsgenoten. Het kan daarbij gaan om een grote verscheidenheid aan problematische gedragingen, waaronder agressie, pesten, drugsgebruik en ander grensoverschrijdend gedrag. Beïnvloeding vindt daarbij niet zozeer bewust plaats, maar ontstaat meer in de vorm van een natuurlijk proces

waarbij ongeschreven normen en gedrag worden overgenomen teneinde vriendschappen te sluiten of (binnen een groep) te worden geaccepteerd (zie ook Utah Criminal Justice Center, 2010; Dishion & Tipsord, 2011). Hiermee is sprake van aansluiting bij het uitgangspunt van sociale normalisatie binnen de sociale leertheorie. Dit uitgangspunt stelt dat jongeren niet zozeer gedeelde interesses hebben met delinquente leeftijdsgenoten, maar dat normen en gedragingen worden overgenomen om ongelijkheden tussen zichzelf en andere jongeren te elimineren (Bandura, 1977).

Resumerend kan op basis van de genoemde theorieën invloed worden uitgeoefend op de recidivekans vanuit het rehabilitatieperspectief. Dit kan ten eerste worden gedaan door binnen de context van jeugddetentie aandacht te besteden aan individuele problematiek die ten grondslag ligt aan delictgedrag. Ten tweede kan aandacht worden besteed aan het waarborgen en, waar nodig, versterken van bindingen van gedetineerde jeugdigen met de maatschappij. Tot slot kan invloed worden uitgeoefend door een cultuur te bewaken waarin pro-sociaal gedrag – tussen jeugdige gedetineerden en tussen jeugdige gedetineerden en begeleiders – de norm is.

Jeugddetentie, strafdoelen en verlenging van de detentieduur

Binnen het strafrecht kunnen verschillende doelen worden onderscheiden, namelijk genoegdoening, vergelding, preventie en (her)opvoeding (zie eerder). Aan de vraag in hoeverre met jeugddetentie aan het strafdoel van genoegdoening tegemoetgekomen wordt, is in de gevonden studies geen aandacht besteed. In meer algemene zin kan wel worden gewezen op het feit dat Nederlandse burgers het strafklimaat veelal te mild vinden. Tegelijkertijd blijkt dat zij, wanneer ze over dezelfde informatie beschikken als rechters, hetzelfde of milder straffen (Van der Maden, Malsch & De Keijser, 2017). Aangezien onderzoeken zich vrijwel uitsluitend richten op de effecten van vrijheidsbeneming op recidive, kan met name een uitspraak worden gedaan over het strafdoel van speciale preventie. Het beschreven onderzoek laat zien dat vrijheidsbeneming in de regel niet tot een daling van de recidive leidt, en daarmee dat de speciale preventieve werking van deze hoofdstraf beperkt is. Dit suggereert dat vrijheidsbeneming als een ultimum remedium moet worden gezien. Het investeren op protectieve factoren die binding aan de maatschappij kunnen bewerkstelligen en bijdragen aan het psychosociaal welzijn van jongeren heeft derhalve de voorkeur. Dit sluit aan bij het pedagogisch doel van het strafrecht (zie Shepherd *et al.*, 2016).

Onderzoek naar de effecten van een verlenging van de detentieduur is er vrijwel niet. Dit heeft mede te

maken met het feit dat effecten niet eenduidig kunnen worden vastgesteld vanwege methodologische beperkingen. Idealiter zou, om effecten vast te kunnen stellen, immers moeten worden besloten om een op achtergrond- en delictkenmerken gematchte groep jeugdigen een detentie van verschillende duur te laten ondergaan. Redenerend vanuit het beginsel dat gelijke zaken gelijk behandeld worden volgt dat ongelijke zaken ongelijk behandeld worden. Met andere woorden: de variabiliteit in dadergroepen, hun achtergrondkenmerken en bijbehorende sancties is veelal te groot om uitspraken te kunnen doen over de effecten van een verlenging van de detentieduur. In dat licht beschouwd is het dan ook onduidelijk welke reden(en) ten grondslag liggen aan de lagere recidive van jeugdigen die langer dan een jaar in een JJI verblijven (zie DJI, 2017). Dit geldt des te meer wanneer in ogenschouw genomen wordt dat de kans op recidive onder Nederlandse dadergroepen niet afneemt naarmate de straf zwaarder wordt (Wartna *et al.*, 2014).

Detentieduur in het buitenland

De duur van jeugddetentie in Nederland is afhankelijk van de leeftijd en bedraagt maximaal twee jaar. Onder andere in Amerika, Canada, Duitsland en Groot-Brittannië kunnen jeugdigen langere gevangenisstraffen dan in Nederland opgelegd krijgen. Het primaire strafdoel bij jeugddelinquentie, zowel in Nederland als in het buitenland, is echter (her)opvoeding. In Duitsland is bijvoorbeeld vooral aandacht voor alternatieve afdoeningen en pedagogische interventies. Hoewel in Duitsland verhoudingsgewijs zwaardere maximumstraffen gelden, wordt derhalve de nadruk gelegd op andere dan vrijheidsbenemende straffen (RSJ, 2017). Tevens van belang is dat aan het opleggen van detentie aan minderjarigen en de maximale duur daarvan wel voorwaarden gebonden zijn. In Canada en Groot-Brittannië speelt bijvoorbeeld niet alleen de leeftijd maar ook de ernst van het gepleegde delict mee, waaronder (poging tot) moord of doodslag en bepaalde zedendelicten. Hoewel in Amerika in het begin van deze eeuw de drempel om jongeren onder het volwassenenstrafrecht te veroordelen werd verlaagd, is deze in sommige staten recentelijk verhoogd. Dit is gedaan door de minimumleeftijd van jongeren die hiervoor in aanmerking komen aan te passen van zestien naar zeventien jaar (zie Loeffler & Grunwald, 2015). Bovendien is ook in Amerika steeds meer aandacht voor resocialisatie en alternatieve afdoeningen, ook voor hoog-risico daders (Trulson *et al.*, 2016).

In de geïnventariseerde literatuur wordt niet nadrukkelijk stilgestaan bij de visie op de mogelijkheid om jongeren – onder voorwaarden – langer te kunnen straffen en de voor- en nadelen die daarmee geaccep-

teerd worden. Bovendien lijkt in de gevonden literatuur niet zozeer sprake van grote verschillen in de visie op het aanpakken van jeugdcriminaliteit, maar eerder van accentverschillen in het bewerkstelligen van resocialisatie en het voorkomen van recidive.⁷

Concluderende beschouwing

In deze notitie is aandacht besteed aan de bedoelde en onbedoelde effecten van jeugd detentie, hoe deze effecten zich verhouden tot de strafdoelen binnen het Nederlands strafrecht en de effecten die kunnen worden verwacht van een verlenging van de detentieduur. Dit is gedaan door het inventariseren van wetenschappelijke literatuur die de afgelopen vijf jaar is gepubliceerd. De focus lag daarbij op artikelen gepubliceerd in *peer-reviewed* tijdschriften en rapporten van kennisinstututen (onderzoeksbureaus en universiteiten). Omdat effecten niet te isoleren zijn, gelden de bevindingen als richtinggevend.

Een eerste bevinding van het onderzoek is dat het aantal onderzoeken naar de bedoelde en onbedoelde effecten van jeugd detentie beperkt is. Bovendien besteden deze onderzoeken – vanuit de vraag wat ‘beter’ is: rehabilitatie of straffen – met name aandacht aan de recidive. Dit sluit aan bij het strafdoel van (speciale) preventie. Tegelijkertijd heeft deze focus als consequentie dat er geen aandacht besteed wordt aan de effecten van jeugd detentie op andere strafdoelen zoals genoegdoening en vergelding. Kortom: de aanwezige kennis is relatief beperkt. Een tweede bevinding is dat jeugd detentie het strafdoel van speciale preventie overwegend voorbij-schiet. Jeugd detentie leidt in de regel niet tot een lagere recidive ten opzichte van andere, alternatieve interventies. Een uitzondering daarop wordt mogelijk gevormd door jeugdige daders die een levensdelict hebben gepleegd. De daling van de capaciteit in de Nederlandse

JJI's en de parallelle daling van de geregistreerde en zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit lijken daarmee in lijn met de literatuur, waarin nadrukkelijk op het belang van resocialisatie gewezen wordt.

Onderzoek naar de effecten van een verlenging van de detentieduur is er niet. Hoewel het in het buitenland mogelijk is om jeugdige daders langer hun vrijheid te benemen, is dit aan randvoorwaarden ten aanzien van leeftijd en het gepleegde delict gebonden. Bovendien ligt ook daar (steeds meer) de nadruk op resocialisatie van jeugdige delinquenten, om te voorkomen dat de binding van jongeren met de samenleving verzwakt en hun maatschappelijk perspectief afneemt.

Box 2 - Hoofdbevindingen samengevat

Onderzoek naar de effecten van jeugd detentie beperkt zich grotendeels tot effecten op de recidive (speciale preventie) en niet op andere strafdoelen. Het aantal uitgevoerde onderzoeken is beperkt. Door verschillen in uitvoering en opzet zijn bevindingen richtinggevend en niet onderling vergelijkbaar.

Vrijheidsbeneming kan bij uitzondering – namelijk bij relatief zware dadergroepen – tot een daling van de recidive leiden. Onderzoek naar de effecten van een verlenging van de detentieduur is niet gevonden.

Vrijheidsbeneming heeft verschillende negatieve gevolgen ten opzichte van alternatieve afdoeningen. De belangrijkste onbedoelde neveneffecten kunnen onder bindingen met de samenleving worden geschaard (sociale relaties, opleiding, werk).

Hoewel in het buitenland in specifieke gevallen strenger kan worden gestraft, ligt ook daar de nadruk op resocialisatie van jeugdige delinquenten.

7. Een duiding van deze accentverschillen vergt een andere onderzoeksofzet, waarin niet zozeer wetenschappelijke literatuur maar grijze documentatie (met betrekking tot Nederland en het buitenland) wordt geanalyseerd.

Colofon

In opdracht van Het ministerie van Justitie & Veiligheid (minister voor Rechtsbescherming)

Met dank aan André van der Laan en Jaap de Waard

Met medewerking van Sylvia Dickie

Opmaak Marcel Grotns

Tom van Ham en Henk Ferwerda

Het nut van vasthouden

Literatuuronderzoek naar de effecten van detentie op jongeren en adolescenten

Geraadpleegde bronnen

- Abram, K.M. *et al.* (2017). Beyond detention: A 12-year longitudinal study of positive outcomes in delinquent youth. *JAMA Pediatrics*, 171(2): 123-132.
- Abrams, L.S. (2013). Juvenile justice at a crossroads: Science, evidence, and twenty-first century reform. *Social Science Review*, 87: 725-752.
- Acton, D. (2015). *The impact of detention on juvenile recidivism in Montana: is the impact of detention influenced by other factors?* Montana: Universiteit van Montana.
- Aizer, A. & J.J. Doyle Jr. (2013). *Juvenile incarceration, human capital and future crime: evidence from randomly-assigned judges*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Argus, J.A. (2014). *Predispositional incarceration and recidivism in male youthful offenders: a multivariate predictive archival approach*. Proquest LLC.
- Baert, S. & E. Verhofstadt (2013). *Labour market discrimination against former juvenile delinquents: Evidence from a field experiment*. Gent: Universiteit Gent.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Basto-Pereira, M., S. Ribeiro & A. Maia (2017). Needs and achievements of the juvenile justice system: Insights from two empirical studies with Portuguese young adults. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(7): 1-19.
- Bears Augustyn, M. & J.M. McGloin (2017). Revisiting juvenile waiver: integrating the incapacitation experience. *Criminology*, DOI: 10.1111/1745-9125.12165.
- Caudill, J. & C. Trulson (2016). The hazards of premature release: recidivism outcomes of blended sentenced juvenile homicide offenders. *Journal of Criminal Justice*, 46(September): 219-227.
- Davidson, L.A. (2015). *Impact of incarcerated youth's social relationships on institutional misconduct and self-efficacy to desist from crime post-detention*. Reno, NE: Universiteit van Nevada.
- Day, J.C., M.A. Zahn & L.P. Tichavsky (2014). What works for whom? The effects of gender responsive programming on girls and boys in secure detention. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, DOI: 10.1177/0022427814538033.
- Dienst Justitiele Inrichtingen (DJI) (2016). *Informatieblad. Ten uitvoerlegging van een straf of maatregel in een Justitiële Jeugdinstelling*. Ministerie van Justitie en Veiligheid: Den Haag. Te raadplegen via www.dji.nl
- Dienst Justitiele Inrichtingen (DJI) (2017). *Justitiële Jeugdinstellingen*. Ministerie van Justitie en Veiligheid: Den Haag. Te raadplegen via www.dji.nl.
- Dmitrieva, J., K.C. Monahan, E. Cauffman & L. Steinberg (2012). Arrested development: The effects of incarceration on the development of psychosocial maturity. *Multilevel Approaches Toward Understanding Antisocial Behavior: Current Research and Future Directions*, 24(3): 1073-1090.
- Dishion, T.J. & J.M. Tipsord (2011). Peer contagion in child and adolescent social and emotional development. *Annual Review of Psychology*, 62: 189-214.

- Donker, A., E. Kleemans, P. van der Laan & P. Nieuwbeerta (2004). Ontwikkelings- en levensloopcriminologie in vogelvlucht. *Tijdschrift voor Criminologie*, 46(4):322-329.
- Evans-Chase, M. & H. Zhou (2014). A systematic review of the juvenile justice intervention literature. What it can (and cannot) tell us about what works with delinquent youth. *Crime & Delinquency*, 60(3): 451-470.
- Gendreau, P., et al. (1999). *The effects of prison sentences on recidivism*. Ottawa: Public Works and Government Services Canada.
- Ham, T. van, E. Bervoets, L. Scholten & H. Ferwerda (2018). *Realiteit of registratie-effect. De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit*. Arnhem/Amersfoort: Bureau Beke/Bureau Bervoets.
- Hillier, J. & A. Mews (2018). *Do offender characteristics affect the impact of short custodial sentences and court orders on reoffending?* Ministry of Justice.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkely, LA: University of California Press.
- James, C. et al. (2013). Aftercare programs for reducing recidivism among juvenile and young adult offenders: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 33: 263-274.
- Killias, M., et al. (2006). *The effects of custodial vs. non-custodial sentences on re-offending: A systematic review of the state of knowledge*. The Campbell Collaboration. DOI 10.4073/csr.2006.13.
- Kirk, D.S. & R.J. Sampson (2013). Juvenile arrest and collateral educational damage in the transition to adulthood. *Sociology of Education*, 86: 36-61.
- Lambie, I. & I. Randell (2013). The impact of incarceration on juvenile offenders. *Clinical Psychology Review*, 33: 448-459.
- Loeffler, C.E. & B. Grunwald (2015). Processed as an adult: A regression discontinuity estimate of the crime effects of charging non-transfer juveniles as adults. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52: 890-922.
- Maden, M. van der, M. Malsch & J. de Keijser (2017). De invloed van opleiding en informatie. Waarom wil de burger toch steeds dat rechters strenger straffen? *Trema*, mei: 180-183.
- Menon, S.E. & M. Cheung (2018). Desistance-focused treatment and asset-based programming for juvenile offender reintegration: A review of research evidence. *Child and Adolescent Social Work Journal*, DOI:10.1007/s10560-018-0542-8.
- Nagin, D.S., et al. (2009). Imprisonment and reoffending. *Crime and Justice: A Review of Research*, 38: 115-200.
- Nivette, A.E., M. Eisner, T. Malti & D. Ribeaud (2014). The social and developmental antecedents of legal cynicism. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52: 270-98.
- Ogle, M.R. & J.J. Turanovic (2016). Is getting tough with low-risk kids a good idea? The effect of failure to appear detention stays on juvenile recidivism. *Criminal Justice Policy Review*, DOI: 10.1177/0887403416682299.
- Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) (2017). *Verhoging strafrechtelijke minimumleeftijd in context. Advies over verhoging van de strafrechtelijke minimumleeftijd en het belang van goede jeugdhulp*. Den Haag: RSJ.
- Ryan, J.P., L.S. Abrams & H. Huang (2014). First-time violent juvenile offenders: Probation, placement, and recidivism. *Social Research*, DOI: 10.1093/swr/svu004.

- Shannon, C.R. (2013). *Juvenile incarceration and reentry: A photovoice study*. El Paso, TX: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Shepherd, S.M., S. Luebbers & J.R.P. Ogloff (2016). The role of protective factors and the relationship with recidivism for high-risk young people in detention. *Criminal Justice and Behavior*, 43(7): 863-878.
- Taylor, M. (2015). Juvenile transfers to adult court: an examination of the long-term outcomes of transferred and non-transferred juveniles. *Juvenile and Family Court Journal* 66, No. 4(Fall): 29-47.
- Teplin, L.A., L.J. Welty, K.M. Abram, M.K. Dulcan, J.J. Washburn, K. McCoy & M.L. Stokes (2015). *Psychiatric disorders in youth after detention*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Trulson, C.R., D.R. Haerle, J.W. Caudill & M. DeLisi (2016). *Lost causes: Blended sentencing, second chances, and the Texas youth commission*. Austin: University of Texas.
- Press. Trulson, C. & J. Caudill (2017). Juvenile homicide offender recidivism. *Journal of Criminal Psychology*, 7(2): 93-104.
- Utah Criminal Justice Center (2010). *Peer contagion: effects of mixing high and low risk level juveniles*.
- Villanueva, L., P. Jara, & A. García-Gomis (2014). Effect of victim-offender mediation versus dispositions on youth recidivism: The role of risk level. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 14: 302-316.
- Villanueva, L. & K. Cuervo (2018). The impact of juvenile educational measures, confinement centers, and probation on adult recidivism. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, DOI: 10.1177/0306624X18758900.
- Vollaard, B. (2010). *Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid. Lessen van een natuurlijk experiment in twaalf stedelijke gebieden*. Tilburg: Universiteit Tilburg.
- Wartna, B.S.J., D.L. Alberda & S. Verweij (2013). *Wat werkt in Nederland en wat niet? Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies*. Den Haag: WODC.
- Wartna, B.S.J. et al. (2014). *Terugval in recidive. Exploratie van de daling in de recidivecijfers van jeugdigen en ex-gedetineerden bestraft in de periode 2002-2010*. Den Haag: WODC.